

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА**

БАБЕНКО ВЯЧЕСЛАВ МИХАЙЛОВИЧ

УДК 347.9:342.7:35.077.3(477)

**ІНСТИТУТ НОТАРІАТУ В АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОМУ
МЕХАНІЗМУ ОХОРОНИ ПРАВ ЛЮДИНИ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації
на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Кропивницький – 2025

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник

доктор юридичних наук, професор
Калатур Максим Васильович,
Громадська організація
«Академія адміністративно-правових наук»,
провідний науковий співробітник

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки,
Юнін Олександр Сергійович,
Дніпровський державний університет внутрішніх справ,
проректор;

доктор юридичних наук, професор,
Кобзар Олександр Федорович,
Київський інститут Національної гвардії України,
начальник факультету забезпечення державної безпеки

Захист відбудеться 02 травня 2025 року о 09.00 год на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 23.053.05 Центральноукраїнського державного університету імені В. Винниченка за адресою: 25006, Україна, м. Кропивницький, вул. Шевченка, 1.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Центральноукраїнського державного університету імені В. Винниченка за адресою: 25006, Україна, м. Кропивницький, вул. Шевченка, 1.

Автореферат розісланий 01 квітня 2025 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Олена СОКУРЕНКО

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування теми дослідження. Конституція України проголошує найвищою соціальною цінністю людину, її життя, здоров'я, честь та гідність, недоторканність та безпеку, що зумовлює необхідність створення ефективного правового механізму охорони прав людини в усіх сферах суспільного життя. Одним із важливих елементів відповідного механізму є адміністративно-правове забезпечення діяльності інституцій, які мають повноваження у сфері попередження правопорушень, гарантування правової визначеності та зміцнення законності. У цьому контексті особливого значення набуває інститут нотаріату, що, з одного боку, є самостійною складовою правової системи держави, а з іншого – виконує функції з охорони приватного і публічного інтересу через засоби правової превенції. В умовах трансформації публічного управління, реформ правосуддя та зміцнення інститутів верховенства права постає потреба у концептуальному оновленні ролі нотаріату як суб'єкта адміністративно-правового механізму охорони прав людини.

Профільне законодавство України визначає нотаріальну діяльність як юридично значущу публічну функцію, що спрямована на засвідчення безспірних прав і фактів, а також попередження правових конфліктів. Водночас, недостатнє розкриття публічно-правового статусу нотаріату, нечіткість меж функціональної взаємодії з державними органами, відсутність дієвих механізмів адміністративного контролю безпосередньо впливають на основу функцію держави щодо охорони прав та свобод людини. Окрім того, у сфері правового регулювання нотаріальної діяльності наявна значна кількість підзаконних нормативно-правових актів, які не відповідають принципам правової визначеності та якості правового впливу.

У процесі правового забезпечення прав і свобод особи важливою є гармонізація діяльності нотаріату із загальнодержавними механізмами захисту прав людини, що передбачено Конституцією України та базовими міжнародними стандартами. У сучасних умовах, інститут нотаріату України набуває особливої ваги як складова адміністративно-правового механізму охорони прав людини. Нотаріат, функціонуючи на перетині приватного інтересу та державного регулювання, забезпечує юридичну обґрунтованість правочинів, правову безпеку громадян та сталий правопорядок, що особливо важливо в складних політико-соціальних умовах життя українців.

Особливого значення набуває оптимізація взаємодії інституту нотаріату з іншими суб'єктами охорони прав людини, зокрема органами юстиції, судами, адвокатурою, правоохоронними структурами, органами місцевого самоврядування тощо. В умовах збройної агресії проти України питання забезпечення та охорони прав людини та інші виклики, спричинені війною, вимагають злагодженої взаємодії всіх інституцій публічного управління, в тому числі нотаріату. Відповідно, новітнє осмислення ролі інституту нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав

людини забезпечить системний підхід до захисту основоположних прав для збереження правопорядку, покращення ефективності охоронної функції держави, підвищення довіри громадян до держави як гаранта їхніх прав, навіть у критичних обставинах.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Питання функціонування інституту нотаріату, крізь призму адміністративного права комплексно вивчалися у працях В. Тищенко «Адміністративно-правове регулювання взаємодії нотаріату з органами публічної влади» (2016), С. Розсохи «Адміністративно-правові засади отримання права на зайняття нотаріальною діяльністю в Україні» (2018), Н. Савицької «Адміністративно-правові засади взаємодії нотаріату з органами виконавчої влади у сфері реалізації правоохоронної функції держави» (2020), Ю. Василик «Адміністративно-правові засади формування та реалізації державної правової політики у сфері нотаріату» (2022), О. Пилипенко «Адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері нотаріату в умовах воєнного стану» (2024) та ін.

Окремі питання адміністративно-правового регулювання організації та діяльності нотаріату в Україні аналізувалися в працях таких вчених, як О. Амосова, О. Андрійко, Н. Армаш, І. Аршава, В. Бабенко, В. Бакуменко, О. Биркович, Ю. Битяк, К. Білько, З. Варналій, М. Віхляєв, К. Гарбуз, Є. Гетьман, К. Головка, І. Голосніченко, Я. Греца, А. Гуледза, Л. Данюк, Н. Денисяк, Л. Дерев'янко, Л. Дорофєєва, З. Журавльова, Д. Журавльов, О. Золотухіна, В. Зьолка, Т. Карабін, О. Кілієвич, В. Копча, В. Косович, В. Купрій, Я. Лазур, М. Латинін, М. Логунова, В. Мамонова, Р. Мединська, Р. Миронюк, О. Нелін, О. Палієнко, Ж. Патрашук, Т. Попович, В. Ребкало, Є. Романенко, В. Романов, О. Рудік, Н. Савицька, М. Савчин, А. Серветник, М. Сідак, Ю. Солощенко, В. Таранова, В. Тертичка, В. Тильчик, Р. Усенко, С. Фурса, К. Чижмарь, О. Чудник та ін.

Водночас реформа нотаріату, що здійснюється в межах загальної реформи юстиції в Україні, потребує наукового осмислення її адміністративно-правових проявів, та стосується нових форм допуску до професії, розподілу повноважень між приватними й державними нотаріусами, забезпечення стандартів якості нотаріальних послуг, прозорості у здійсненні державного контролю тощо. Відповідні питання функціонування інституту нотаріату є важливими для адміністративно-правового механізму охорони прав людини як невід'ємної складової формування людиноцентричної правової системи України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертація узгоджується з положеннями Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, ратифікованої Законом України від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР, Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII, Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року, затвердженими Указом Президента 30 вересня 2019 р. № 722/2019,

Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 р. № 119/2021. Положення дисертації спрямовані на реалізацію плану науково-дослідницької роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації №0115U005495).

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи полягає в тому, щоб на основі комплексного аналізу теоретико-методологічних засад діяльності інституту нотаріату та характеристики місця нотаріату для охорони прав людини, визначити новітні напрями вдосконалення організації та функціонування нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини в Україні.

Для реалізації визначеної мети необхідно розв'язати наступні *завдання*:

- сформулювати сутність охорони прав і свобод людини, як об'єкту адміністративно-правового дослідження;
- визначити історичні етапи становлення та розвитку інституту нотаріату в Україні;
- проаналізувати правові засади організації та функціонування інституту нотаріату в державному механізмі охорони прав людини в Україні;
- розкрити основні завдання функціонування інституту нотаріату в державному механізмі охорони прав громадян;
- визначити публічно-правовий статус інституту нотаріату;
- розкрити форми та методи організації інституту нотаріату в Україні;
- визначити поняття взаємодії інституту нотаріату з іншими суб'єктами охорони прав людини в Україні;
- визначити особливості державного контролю за організацією та функціонуванням інституту нотаріату в Україні;
- сформулювати напрями удосконалення організації діяльності та функціонування інституту нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини;

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері діяльності інституту нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини.

Предмет дослідження – інститут нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини.

Методи дослідження. У дисертації використано сукупність загально-філософських та спеціально-юридичних методів наукового пізнання. Метод *діалектики* став основою при визначенні сутності охорони прав і свободи людини як об'єкту адміністративно-правового дослідження та предмету діяльності інституту нотаріату (підрозділ 1.1). *Історичний* метод використано для аналізу становлення та розвитку інституту нотаріату (підрозділ 1.2). Завдання, мета та принципи функціонування інституту нотаріату в державному механізмі охорони прав людини визначено завдяки методам *аналізу та синтезу* (підрозділ 1.4).

За допомогою *функціонального* методу розкрито публічно-правовий статус інституту нотаріату та його місце серед інших суб'єктів охорони прав людини (підрозділ 2.1). *Формально-догматичний* метод застосовано щодо аналізу правових засад організації та функціонування інституту нотаріату (підрозділ 1.3, розділи 2, 3). *Системно-структурний* метод став основою для характеристики місця інституту нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини та контролю як адміністративного інструменту врегулювання інституту нотаріату (розділ 2, підрозділ 3.1).

Метод *теоретико-правового прогнозування* став основою для формування напрямів удосконалення організації діяльності та функціонування інституту нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини (розділ 3).

Емпірична база дослідження включає офіційні звітні дані та практика діяльності у сфері охорони прав людини інституту нотаріату, Міністерства юстиції України, правоохоронних органів, суб'єктів фінансового моніторингу, органів правосуддя та інших органів державної влади та місцевого самоврядування.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є новітнім дослідженням у сфері становлення, розвитку та функціонування інституту нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини, в результаті якого запропоновано сучасні напрямки вдосконалення організації нотаріату як інституції охорони прав людини, зокрема:

у перше:

– визначено, що охорона прав і свобод людини, як предмет діяльності інституту нотаріату, є специфічною формою публічно-правової діяльності, що реалізується уповноваженими нотаріусами через превентивно-правові, засвідчувальні та підтверджувальні дії з метою забезпечення юридичної визначеності, достовірності та захищеності безспірних прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, шляхом упередження правових конфліктів, мінімізації правових ризиків, та створення належних умов для реалізації особистістю своїх суб'єктивних прав у сфері приватного та публічного життя в межах адміністративно-організованої системи правового порядку;

– розкрито новітні види форм взаємодії інституту нотаріату з іншими суб'єктами охорони прав людини в Україні як системно-організованого, нормативно-закріпленого та функціонально-узгодженого процесу співпраці, що за критеріями функціонального змісту включає інформаційну, організаційну, функціональну, контрольну та освітньо-професійну взаємодію;

– виділено трансформаційні характеристики публічно-правового статусу інституту нотаріату в державному механізмі охорони прав людини, що охоплюють: інституційну природу нотаріату з публічно-правовою функцією; делеговану компетенцію, що базується на нормах спеціалізованого законодавства; організаційно-функціональну самостійність як превентивного

правозахисного механізму; процесуальну підзвітність та відповідальність, що обумовлює вимоги до професійної етики, законності та публічної довіри; включеність до системи органів публічної адміністрації для реалізації завдань державної правової політики позасудовими засобами;

удосконалено:

– мету функціонування інституту нотаріату в державному механізмі охорони прав людини як предмету науково-юридичного осмислення, що полягає у забезпеченні превентивного, правозахисного та стабілізаційного впливу на правовідносини приватно-правової природи шляхом здійснення офіційного засвідчення юридичних фактів, прав та обов'язків фізичних та юридичних осіб у спосіб, що гарантує законність, правову визначеність та недопущення порушення прав та свобод особи;

– сутнісне розуміння правових засад організації та функціонування інституту нотаріату в державному механізмі охорони прав людини в Україні як системно впорядкованої сукупності конституційних, законодавчих та підзаконних норм, які визначають правовий статус, компетенції, порядок доступу до професії нотаріуса, його повноваження та відповідальність, що у взаємозв'язку з інституційною структурою публічної влади забезпечують надання юридично значущих дій, спрямованих на гарантування, реалізацію та захист суб'єктивних прав та свобод особи у правовій державі;

– науково-практичне розуміння вчинення юридично значущих дій як форми діяльності інституту нотаріату у сфері охорони прав людини, що є елементом делегованого публічного адміністрування з поєднанням приватно-правових потреб та публічно-правових гарантій, та виражає інституційну здатність нотаріату діяти в межах адміністративно-правового режиму з метою забезпечення публічного інтересу через правове підтвердження, легалізацію, засвідчення юридичних фактів, які безпосередньо впливають на реалізацію та захист прав і свобод особи;

отримали подальшого розвитку:

– періодизація історичного становлення та розвитку інституту нотаріату в Україні щодо визначення первинного етапу як фундаментального періоду формування елементів документарного забезпечення правовідносин, інституційного етапу становлення та визнання інституту нотаріату, та сучасного етапу розвитку новітнього нотаріату в Україні з формуванням ролі у сфері охорони прав людини;

– напрямки реалізації державного контролю за організацією та функціонуванням інституту нотаріату в Україні як врегульованої нормами адміністративного законодавства системної діяльності уповноважених органів публічної влади, що в умовах зміни суспільних відносин потребує оптимізації цифровізованого контролю, запровадження індикаторів оцінки контрольного впливу та покращення діяльності нотаріального самоврядування щодо контролю за професійною етикою нотаріусів;

– напрямки удосконалення організації діяльності та функціонування інституту нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав

людини в Україні шляхом інституційної модернізації нотаріату, удосконалення підзаконного регулювання, підвищення рівня професійної підготовки нотаріусів, цифровізації та інклюзивності нотаріальних послуг, посилення державного контролю за організацією нотаріальної діяльності та впровадження превентивно-просвітницьких функцій нотаріату.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що результати дослідження направлені на вдосконалення діяльності інституту нотаріату та можуть бути використані в таких сферах:

– *науково-дослідній роботі* – щодо розробки науково-методологічних засад розвитку інституту нотаріату в правовому механізмі охорони прав людини (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *законотворчій сфері* – для вдосконалення організації та функціонування інституту нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини;

– *освітньому процесі* – щодо підготовки навчальних посібників, підручників, методичних матеріалів для проведення лекцій та занять навчальної дисципліни «Адміністративне право: доктринальні та практичні проблеми», «Актуальні проблеми конституційного та муніципального права» (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права).

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та результати роботи оприлюднено та обговорено на трьох міжнародних науково-практичних конференціях: «Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення» (м. Київ, 12–13 серпня 2020 р.), «Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України» (м. Київ 14-15 листопад 2021 р.), «Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи» (м. Київ, 19–20 жовтня 2022 р.).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 201 сторінку. Робота містить список використаних джерел із 180 найменувань на 19 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, розкрито її зв'язок з науковими програмами, планами, темами та грантами, визначено мету та завдання дослідження, розкрито об'єкт і предмет, описано методи дослідження, визначено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, розкрито дані про апробацію матеріалів дослідження, визначено структуру та загальний обсяг роботи.

Розділ 1 «Методологічні засади становлення та розвитку інституту нотаріату в правовому механізмі охорони прав людини» містить чотири підрозділи, у яких теоретичні основи функціонування нотаріату у сфері охорони прав людини.

У підрозділі 1.1 «Охорона прав і свобод людини як об'єкт адміністративно-правового дослідження та предмет діяльності інституту нотаріату» визначено природу охорони прав людини як об'єкту та предмету діяльності нотаріату.

Визначено, що у системі публічного управління та адміністративно-правового забезпечення охорони прав і свобод людини інститут нотаріату виконує функцію превентивного правового захисту, щоб за допомогою нотаріальних дій забезпечити юридичну визначеність, достовірність та стабільність правовідносин, створюючи умови для вільного, безперешкодного та гарантованого здійснення людиною своїх прав і свобод.

Розкрито, що особливість нотаріату як інституту полягає в гібридному поєднанні публічної та приватної правової природи правозастосування – з одного боку, нотаріат функціонує в межах адміністративно-правової системи держави, підконтрольної органам юстиції, з іншого – надає послуги у сфері приватного права, спрямовані на захист інтересів фізичних та юридичних осіб.

Зазначено, що в охороні прав та свобод людини виділяється превентивний потенціал нотаріату як здатність забезпечувати юридичну вірогідність безспірних фактів та гарантування дотримання законності. Інститут нотаріату у сфері охорони прав і свобод людини виконує місію формування стабільного правового середовища, де кожна особа має змогу реалізувати свої права у спосіб, передбачений законом, з мінімальним ризиком правового порушення. Нотаріус забезпечує прозорість, об'єктивність та юридичну неупередженість у підтвердженні фактів та волевиявлення, що в умовах правової держави є основоположним інструментом у захисті гідності, майнових прав та свобод людини.

У підрозділі 1.2 «Інститут нотаріату: становлення і розвиток» виявлено історичні етапи становлення нотаріату в правовому механізмі охорони прав людини.

Розкрито, що давньоруський етап становлення нотаріату на території України є фундаментальним періодом формування первинних елементів документарного забезпечення правовідносин, що виникали в суспільстві. Особливу увагу виділено діяльності дяків і піддячих, які, будучи носіями письмової традиції, виконували ключову роль у формалізації правочинів, веденні діловодства та легітимації прав на майно та стали першими носіями нотаріальної функції, що була викликана до життя торговельними потребами, зростанням соціальних та правових відносин, а також необхідністю забезпечення правової визначеності в письмових угодах. Визначено, що умови феодальної роздробленості та економічного розвитку сприяли появі перших письмових правочинів (грамоти князів і приватних осіб тощо), які містили нотаріальні ознаки – юридичну фіксацію майнових прав і зобов'язань.

Виділено поступову інституціоналізацію документарного оформлення правочинів та зміцнення письмової форми як юридичного засобу забезпечення зобов'язальних правовідносин. В епоху Литовсько-Руської держави чітко простежується нормативна вимога фіксації договорів у присутності

уповноважених осіб та обов'язкової реєстрації в офіційних книгах, що стало підґрунтям для становлення первинного реєстрового обліку правочинів. У добу Української гетьманської держави нотаріальні функції були органічно інтегровані в адміністративно-військову систему управління, зокрема через діяльність писарів та канцелярій, які виконували функції з обробки, оформлення та фіксації публічно-правових актів.

Розкрито, що проміжний етап (з кінця XIX–XX століття) становлення нотаріату в Україні позначився глибокою трансформацією відповідно до політико-правових ідеологем тоталітарної держави. Зазначено, що у відповідний період нотаріат остаточно втрачає автономію та перетворюється на жорстко централізовану ланку державного апарату, що перебуває під прямим контролем органів виконавчої влади.

Визначено, що сучасний етап розвитку нотаріату в Україні ознаменувався кардинальною трансформацією правового інституту від централізованої державної структури до змішаної моделі, що поєднує державну й приватну форми діяльності, що обумовлено об'єктивними викликами доби постсоціалістичних реформ та глибокими структурними кризами у функціонуванні системи нотаріату (перевантаженість, брак мотивації у нотаріусів, слабе кадрове забезпечення та низький рівень організаційної ефективності тощо). Розвиток приватної нотаріальної практики в умовах ринкових відносин сприяв посиленню відповідальності, професійної автономії та підвищенню якості нотаріальних послуг. Інституційне підсилення нотаріату, створення державних нотаріальних архівів, делегування повноважень посадовим особам місцевого самоврядування в сільській місцевості та можливість вчинення нотаріальних дій за кордоном через консульські установи України стало ознаками адаптації нотаріального інституту до сучасних потреб правового суспільства.

У підрозділі 1.3 *«Правові засади організації та функціонування інституту нотаріату в державному механізмі охорони прав людини»* визначено нормативні основи діяльності нотаріату як інституції механізму охорони прав людини.

Визначено, що інститут нотаріату в Україні інтегрований у систему публічного управління та охорони прав людини, формуючи один із ключових елементів державного механізму забезпечення правової визначеності, правомірності приватно-правових відносин та превентивного захисту інтересів особи. Нормативне підґрунтя інституту нотаріату закріплене фундаментальними рівнями – конституційним та спеціалізованим галузевим законодавством. На конституційному рівні організація та зміст діяльності нотаріальних органів безпосередньо співвідносяться з положеннями пріоритетності людини, її прав і свобод як вищої соціальної цінності держави. У законодавчому аспекті визначальною є дія Закону України «Про нотаріат», який встановлює правовий статус суб'єктів нотаріальної діяльності, фіксує вимоги до професійного доступу, розмежовує повноваження державних і

приватних нотаріусів, а також регламентує базові принципи здійснення нотаріальних дій.

Зазначено, що інститут нотаріату в Україні виступає важливою складовою системи гарантування прав і свобод людини, функціонуючи на перетині публічного управління, приватно-правових механізмів та професійного самоврядування. У межах адміністративно-правового механізму охорони прав людини нотаріат реалізує функцію попередження правопорушень та юридичного конфлікту шляхом посвідчення волевиявлення сторін, надання об'єктивної правової форми правочинам та забезпечення їх юридичної достовірності. Кабінет Міністрів України є суб'єктом нормативного закріплення централізованого підходу до формування політики у сфері нотаріату. Контрольна та організаційна функція держави здійснюється через акти Міністерства юстиції України та його територіальних органів, які забезпечують нагляд за дотриманням нотаріусами встановленого порядку вчинення нотаріальних дій та ведення нотаріального діловодства. Нотаріальна палата України, як орган професійного самоврядування, відповідними рішеннями організовує підвищення кваліфікації та дотримання етичних стандартів.

У підрозділі 1.4 «Завдання, мета та принципи функціонування інституту нотаріату в державному механізмі охорони прав людини» розкрито функціональні складові нотаріату.

Сформовано, що інститут нотаріату посідає ключове місце в системі публічного правового захисту, та поєднує у своїй сутності інструменти юридичної профілактики, правової визначеності та реалізації державних гарантій прав і свобод людини. Зазначено, що нотаріус, будучи носієм делегованих повноважень держави, виконує функції, які мають безпосередній вплив на забезпечення правомірності цивільних правочинів, захист майнових прав, запобігання правопорушенням та правовим спорам. Визначено, що через нотаріальні дії втілюється конституційне право особи на кваліфіковану юридичну допомогу, яка надається у процесі посвідчення правочинів, перевірки правоздатності сторін, забезпечення дотримання інтересів третіх осіб та перевірки дотримання чинного законодавства.

Розкрито, що нотаріат виступає як елемент системного механізму правового захисту особи, який функціонує в межах державної політики у сфері забезпечення прав людини, діяльність якого відзначається високим рівнем правової відповідальності, а також структурною інтеграцією до адміністративно-правової системи, що дозволяє ефективно реалізовувати функцію забезпечення законності та правопорядку.

Визначено, що інститут нотаріату виступає важливою ланкою державного механізму охорони прав громадян, забезпечуючи на практиці реалізацію правозахисної, профілактичної та стабілізуючої функцій у сфері публічної і приватної правової взаємодії, основні завдання якого формуються на основі законодавчих норм, що відповідають правовій природі цього

інституту як інструменту забезпечення законності, захисту правового статусу особи та попередження можливих правопорушень.

Розкрито, що нотаріат у своїй діяльності втілює делеговану державою функцію контролю за дотриманням правових норм при укладенні правочинів, надає консультаційну підтримку, забезпечує юридичну вірогідність і попереджує порушення ще до виникнення спору.

Визначено принципи функціонування інституту нотаріату в державному механізмі охорони прав людини, до яких віднесено засади: верховенства права; законності; поваги до прав і свобод людини; правової рівності; професійної етики та доброчесності; юридичної достовірності; превентивного захисту прав людини; незалежності та неупередженості нотаріальної діяльності; публічної довіри до нотаріального акту; доступності нотаріальних послуг; пріоритетності правової безпеки особи; професіоналізму нотаріуса та юридичної відповідальності.

Розділ 2 «Характеристика місця інституту нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини» містить три підрозділи, у яких визначено особливості статусу та функціональної діяльності нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини.

У підрозділі 2.1 *«Публічно-правовий статус інституту нотаріату та його місце серед інших суб'єктів охорони прав людини»* розкрито правове становище нотаріату.

Визначено, що інститут нотаріату в Україні є автономною та одночасно інтегрованою інституцією публічної влади, наділеною делегованими державними повноваженнями у сфері легалізації юридично значимих дій в механізмі превентивного правового захисту. Розкрито, що унікальність публічно-правового статусу нотаріату полягає в поєднанні приватного інституціонального устрою з публічним функціональним призначенням з поєднанням функцій надання нотаріальних послуг та гарантування юридичної безпеки громадян.

Зазначено, що нотаріат виконує специфічну превентивну функцію, фіксуючи, посвідчуючи та верифікуючи правові факти і дії для запобігання виникненню правових конфліктів та судових спорів, знижуючи навантаження на судову систему, та виступаючи суб'єктом первинної охорони прав до появи потенційного порушення.

Сформовано, що особливість публічно-правового статусу нотаріуса полягає у системному поєднанні незалежності в ухваленні рішень із зобов'язанням діяти в межах чинного законодавства, з додержанням присяги та етичних норм, що формує баланс автономії та підзвітності у публічно-правових відносинах. Відзначено, що наявність у нотаріату власного публічно-правового статусу свідчить про його включеність у загальну систему органів охорони прав людини, поруч із судами, органами юстиції, правоохоронними та правозахисними інституціями.

У підрозділі 2.2 «*Форми та методи організації інституту нотаріату в Україні*» визначено організаційно-правовий та адміністративний інструментарій діяльності нотаріату.

Визначено, що організаційна форма організації інституту нотаріату в Україні представлена державним та приватним нотаріатом, що становить підґрунтя для організації нотаріальної діяльності відповідно до правового режиму, статусу суб'єкта та джерел фінансування.

Визначено, що видання нормативно-правових актів та індивідуальних рішень уповноваженими суб'єктами, зокрема Міністерством юстиції України, Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату та Нотаріальною палатою України, як форма організації, забезпечує механізми правового регулювання, превенції правопорушень та гарантованого захисту прав людини.

Однією із форм організації інституту нотаріату розкрито укладення адміністративних договорів (меморандумів, угод про співпрацю між органами нотаріального самоврядування, органами юстиції, правоохоронними структурами, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями тощо) для об'єднання ресурсів та координації дій щодо охорони прав і свобод особи.

Розкрито, що здійснення матеріально-технічних операцій та організація просвітницьких заходів є невід'ємною формою діяльності інституту нотаріату для якісного матеріально-технічного, інформаційного та кадрового забезпечення, спрямованого на належне функціонування нотаріальної системи.

Розкрито, що вчинення юридично значущих дій як форма діяльності інституту нотаріату у сфері охорони прав та свобод людини одночасно є індивідуальним актом управління (у межах делегованих повноважень) та засобом запобігання правопорушенням як превентивної функції захисту прав та свобод людини. Визначено, що юридично значущі дії нотаріуса (посвідчення договорів, довіреностей, заяв, фактів тощо) створюють належні правові умови для волевиявлення особи, що є суттєвим елементом механізму охорони її прав у демократичній правовій державі. Виявлено, що юридично значущі дії нотаріуса мають адміністративно-правове значення в аспекті процедурності, формалізації та офіційності в межах спеціального правового статусу нотаріуса та дотримання встановленої процедури під контролем уповноважених органів державної влади.

У підрозділі 2.3 «*Взаємодія інституту нотаріату з іншими суб'єктами охорони прав людини в Україні*» проаналізовано особливості співпраці інституту нотаріату у сфері охорони прав людини в Україні.

Класифіковано форми взаємодії нотаріату з іншими суб'єктами охорони прав людини в Україні: 1) інформаційна взаємодія як базова форма співпраці, що полягає у: двосторонньому обміні інформацією; запитах між нотаріусами та органами державної влади; веденні спільних реєстрів та електронних систем (наприклад, спадковий реєстр); 2) організаційна взаємодія передбачає спільну діяльність щодо: координаційних нарад, робочих груп, дорадчих

органів; формування кадрової політики; інших заходів та дій організаційного характеру; 3) функціональна взаємодія спрямована на реалізацію суміжних повноважень, зокрема: виконання нотаріусами функцій, що стосуються захисту майнових та особистих прав осіб; участь у забезпеченні виконання судових рішень, засвідчення юридичних фактів, що мають значення для захисту прав; спільне забезпечення доступу до правової допомоги; 4) контрольна взаємодія реалізується через: спільний моніторинг дотримання прав людини; участь нотаріальних органів у виконанні контрольних функцій органів юстиції, прокуратури, правоохоронців; виявлення та попередження правопорушень, пов'язаних з підrobкою документів, шахрайством, маніпулюванням правами власності; 5) освітньо-професійна взаємодія спрямована на: проведення спільних тренінгів, семінарів, навчальних програм, присвячених правам людини, етичним принципам; участь у професійній підготовці та перепідготовці нотаріусів за участю органів державної влади та міжнародних правозахисних інституцій; обмін практиками, розробку спільних посібників, методичних рекомендацій тощо.

Розкрито, що специфіка взаємодії інституту нотаріату з іншими суб'єктами охорони прав людини в Україні полягає у поєднанні сервісної, превентивної та право-забезпечувальної функцій в умовах системи співпраці з іншими суб'єктами захисту прав людини. Визначено, що основними суб'єктами взаємодії інституту нотаріату щодо охорони прав людини є: Міністерством юстиції України; правоохоронні органи; суб'єкти фінансового моніторингу; органи правосуддя; інші органи виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Розділ 3 «Напрями удосконалення організації та функціонування інституту нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини» містить два підрозділи, у яких на основі аналізу практичної діяльності, сформовано новітні шляхи удосконалення організації та функціонування інституту нотаріату.

У підрозділі 3.1 *«Державний контроль за організацією та функціонуванням інституту нотаріату»* розкрито специфіку контрольної функції за належною організацією інституту нотаріату.

Сформовано, що державний контроль за організацією та функціонуванням інституту нотаріату в Україні з позиції адміністративного права – це врегульована нормами адміністративного законодавства системна діяльність уповноважених органів публічної влади, спрямована на превентивне, поточне та підсумкове спостереження, оцінювання та вплив на дотримання нотаріусами законодавчих, кваліфікаційних, процедурних та етичних вимог, з метою забезпечення правомірності, прозорості, професійної відповідності та ефективного виконання ними публічних функцій у сфері охорони приватних і публічних інтересів в адміністративно-правовому механізмі публічного управління.

Розкрито, що контрольна діяльність Міністерства юстиції України за організацією та функціонуванням інституту нотаріату реалізується в через

визначені види перевірок, процедурною частиною яких може бути інкорпорація професійної експертизи. Контрольна процедура Міністерства юстиції України передбачає: збір, аналіз та верифікацію матеріалів; підготовку об'єктивного висновку; оформлення результатів у формі наказу, в якому встановлюються конкретні строки та вимоги щодо усунення порушень; можливість застосування заходів реагування, передбачених законом. Визначено, що до інших суб'єктів державного контролю інституту нотаріату в Україні, окрім Міністерства юстиції України, належать органи Національної поліції, Національне агентство з питань запобігання корупції, Державна податкова служба України, Державна служба фінансового моніторингу України, Служба безпеки України, судові органи, інші органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування.

У підрозділі 3.2 *«Напрями удосконалення організації діяльності та функціонування інституту нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини»* виявлено новітні напрямки удосконалення організації діяльності та функціонування інституту нотаріату в Україні.

Запропоновано напрямок інституційної модернізації нотаріату щодо охорони прав та свобод людини через запровадження чіткої системи моніторингу дотримання прав людини у нотаріальній діяльності, інституційне закріплення ролі нотаріату як суб'єкта первинної превенції порушень прав людини у цивільно-правових відносинах, удосконалення кадрової політики шляхом включення критеріїв оцінки доброчесності та компетентності нотаріусів у сфері охорони та захисту прав.

Визначено необхідність удосконалення підзаконного регулювання нотаріальної діяльності щодо визначення стандартів доступності, недискримінації та правової безпеки нотаріальних послуг.

Окремо виділено напрямок підвищення рівня професійної підготовки нотаріусів через введення обов'язкової спеціалізованої підготовки з прав людини для кандидатів у нотаріуси та системи регулярного підвищення кваліфікації за напрямами захисту прав людини, та інтеграції в програми підготовки тематики правового захисту вразливих груп (людей похилого віку, осіб з інвалідністю, малозабезпечених тощо).

Важливим напрямком відзначено цифровізацію та інклюзивність нотаріальних послуг як інструменту забезпечення права на доступ до правових послуг незалежно від місця проживання особи та запровадження спеціальних механізмів для обслуговування осіб з обмеженою мобільністю або вразливого стану (наприклад, виїзне нотаріальне обслуговування).

Виділено напрямок посилення державного контролю за організацією нотаріальної діяльності шляхом запровадження індикаторів оцінки їхнього впливу на стан дотримання прав людини; оптимізації діяльності нотаріального самоврядування щодо контролю за професійною етикою нотаріусів.

Розкрито напрямок впровадження превентивних та просвітницьких функцій нотаріату шляхом участі нотаріусів у просвітницьких заходах для громадськості щодо їхніх прав та механізмів захисту, створення публічних

онлайн-платформ для роз'яснення громадянам їхніх прав та процедур у сфері нотаріальних послуг, підвищення рівня інформованості громадян щодо функцій нотаріату як гаранта правової безпеки.

ВИСНОВКИ

У дисертації на основі комплексного аналізу теоретико-методологічних засад діяльності інституту нотаріату та характеристики місця нотаріату для охорони прав людини, визначено новітні напрями вдосконалення організації та функціонування нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини в Україні, серед яких:

1. Сформовано, що охорона прав і свобод людини, як об'єкт адміністративно-правового дослідження, є інтегрованою системою публічно-правових заходів організаційного, нормативного та превентивного характеру, що спрямована на створення умов для реального, безперешкодного та гарантованого здійснення особистістю її прав і свобод у межах публічного управління, що реалізується через діяльність уповноважених суб'єктів адміністративного права шляхом запобігання порушенням, контролю за дотриманням правових норм, правозастосування, притягнення до юридичної відповідальності та відновлення порушеного стану правовідносин. Охорона прав і свобод людини, як об'єкт адміністративно-правового дослідження, охоплює як концептуальну (теоретико-правову), так і функціонально-практичну реалізацію, що передбачає активну взаємодію між державою (в тому числі, інститутом нотаріату) та особою з метою формування стійкого механізму правового порядку, де ключовою цінністю виступають права, свободи та законні інтереси людини.

2. Визначено історичні етапи становлення та розвитку інституту нотаріату в Україні:

1) первинний етап (I–XII століття) становлення нотаріату на території України як фундаментальний період формування первинних елементів документарного забезпечення правовідносин, що виникали в суспільстві;

2) інституційний етап становлення нотаріату, який включає наступні проміжні етапи:

– перший проміжний етап (XII–XIV століття) інституціоналізації документарного оформлення правочинів та зміцнення письмової форми як юридичного засобу забезпечення зобов'язальних правовідносин;

– другий проміжний етап (XIV–XIX століття) закріплення договірної діяльності у рамках нотаріального, явочного або домашнього порядку, що свідчить про формальне визнання інституту нотаріального засвідчення правочинів;

– третій проміжний етап (з кінця XIX–XX століття) становлення нотаріату в Україні, відповідно до політико-правових ідеологій тоталітарної держави;

3) сучасний етап розвитку новітнього нотаріату в Україні (від Незалежності України до тепер) як трансформація інституту нотаріату від централізованої державної структури до змішаної моделі, та формування ролі у сфері охорони прав людини.

3. Зазначено, що правові засади організації та функціонування інституту нотаріату в державному механізмі охорони прав людини в Україні побудовані на Конституції України, міжнародних зобов'язань захисту прав людини, спеціалізованих законах України, постановах Кабінету Міністрів України, актах Міністерства юстиції України, інших органах державної влади та місцевого самоврядування, рішеннях органів нотаріального самоврядування.

4. Розкрито основні завдання функціонування інституту нотаріату в державному механізмі охорони прав громадян: 1) охорона та захист прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб (насамперед у сфері цивільних правовідносин); 2) попередження правопорушень через юридичну фіксацію правочинів та правових фактів; 3) надання правам та фактам юридичної вірогідності, створення доказової бази у разі виникнення спорів; 4) забезпечення законності та правопорядку у сфері приватно-правових відносин; 5) зміцнення правової визначеності та стабільності у юридичних відносинах; 6) сприяння правильному та правомірному здійсненню прав особами, у тому числі шляхом роз'яснення правових наслідків дій; 7) забезпечення реалізації права на кваліфіковану юридичну допомогу позасудового характеру; 8) підвищення правової обізнаності громадян через правові консультації; 9) формування правової культури шляхом дотримання принципів законності, об'єктивності та неупередженості.

5. Визначено публічно-правовий статус інституту нотаріату як закріплене на законодавчому рівні системне юридичне положення нотаріату в структурі публічної влади, що визначає його функціональну роль як особливого інституту делегованої юрисдикції, наділеного повноваженнями здійснювати нотаріальні дії від імені держави з метою легітимації юридично значимих фактів, охорони прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, та гарантування правової визначеності в суспільстві.

6. Зазначено, що адміністративні форми організації інституту нотаріату в Україні включають: – адміністративну нормотворчість та інституційно-правове регулювання; – укладення адміністративних договорів; – здійснення матеріально-технічних операцій та організаційних заходів (інформаційно-просвітницькі та навчальні заходи нотаріусів щодо охорони прав людини, звітні дані, адміністрування реєстру, наради тощо); – вчинення юридично значущих дій.

До методів організації інституту нотаріату в Україні віднесено: – адміністративний примус (позбавлення права на зайняття нотаріальною діяльністю, юридична відповідальність тощо); – заохочення (можливості для самостійної організації нотаріальної діяльності; нагородження нотаріусів тощо); – переконання (професійно-етичне орієнтування; інформаційне забезпечення; участь у професійному самоврядуванні; система підвищення

кваліфікації; формування правової культури через взаємодію тощо); – метод контролю.

7. Розкрито, що взаємодія інституту нотаріату з іншими суб'єктами охорони прав людини в Україні – це системно організований, нормативно закріплений та функціонально узгоджений процес співпраці між нотаріальними органами та іншими державними та недержавними інституціями, уповноваженими на забезпечення, захист та відновлення прав людини, який передбачає об'єднання діяльності, інформаційний обмін та спільне виконання правозастосовних функцій, що спрямовано на гарантування юридичної визначеності, правову безпеку, доступність правових процедур та недопущення порушень прав та свобод людини.

8. Визначено особливості державного контролю за організацією та функціонуванням інституту нотаріату в Україні: 1) функціональна природа контролю як механізму забезпечення законності та дисципліни в діяльності суб'єктів нотаріату, та як інструменту аналітико-прогностичного характеру, що дозволяє виявляти проблеми правозастосування; 2) адміністративно-правова обмеженість контрольної юрисдикції на питання організації нотаріальної діяльності та дотримання процедури вчинення нотаріальних дій; 3) поєднання централізованої моделі з делегованими елементами для здійснення перевірок контрольного процесу; 4) підзаконна урегульованість процедури контролю; 5) стадійність контрольних заходів; 6) зв'язок контролю із публічною функцією нотаріату; 7) зворотний адміністративний зв'язок у системі публічного адміністрування нотаріальної практики; 8) інтеграція контролю в загальний механізм правового забезпечення.

9. Сформовано напрями удосконалення організації діяльності та функціонування інституту нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини шляхом: інституційної модернізації нотаріату щодо охорони прав та свобод людини; удосконалення підзаконного регулювання нотаріальної діяльності щодо визначення стандартів доступності, недискримінації та правової безпеки нотаріальних послуг; підвищення рівня професійної підготовки нотаріусів через введення обов'язкової спеціалізованої підготовки з прав людини для кандидатів у нотаріуси та системи регулярного підвищення кваліфікації; цифровізації та інклюзивності нотаріальних послуг; посилення державного контролю за організацією нотаріальної діяльності; впровадження превентивних та просвітницьких функцій нотаріату.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

за темою дисертації

в яких висвітлено основні наукові результати дисертації:

1. Бабенко В.М. Публічно-правовий статус інституту нотаріату та його місце серед інших суб'єктів охорони прав людини в Україні. *Юридична наука*. 2020. №3. Том 2. С. 143-148.

2. Бабенко В.М. Охорона прав і свободи людини як об'єкт адміністративно-правового дослідження та предмет діяльності інституту нотаріату. *Право і суспільство*. 2021. № 4. С. 555-558.

3. Бабенко В.М. Особливості становлення та розвитку інституту нотаріату в Україні. *Право та державне управління*. 2022. № 3. С. 287-291.

4. Бабенко В.М. Сучасні правові засади організації та функціонування інституту нотаріату в державному механізмі охорони прав людини в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 9. С. 301-305.

5. Бабенко В.М. Основні завдання функціонування інституту нотаріату в державному механізмі охорони прав громадян. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2024. № 7(67). С. 299-302.

6. Бабенко В.М. Взаємодія інституту нотаріату з іншими суб'єктами охорони прав людини в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2025. Випуск 1. С. 67-72.

7. Бабенко В.М. Державний контроль за організацією та функціонуванням інституту нотаріату в Україні з позиції адміністративного права. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2025. Випуск 2. С. 101-106.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Бабенко В.М. Новітня сутність публічно-правового статусу інституту нотаріату серед суб'єктів охорони прав людини в Україні. *Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 12–13 серпня 2020 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2020. С. 132–134.

9. Бабенко В.М. Аналіз наукових підходів до концепту «взаємодія» у сфері функціонування інституту нотаріату з іншими суб'єктами охорони прав людини в Україні. *Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ 14-15 листопад 2021 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2021. С. 34-36.

10. Бабенко В.М. Сучасне поняття державного контролю за організацією та функціонуванням інституту нотаріату в Україні з позиції адміністративного права. *Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 19–20 жовтня 2022 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 51–53.

АНОТАЦІЯ

Бабенко В. М. Інститут нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право;

інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка. Кропивницький, 2025.

У дисертації на основі комплексного аналізу теоретико-методологічних засад діяльності інституту нотаріату та характеристики місця нотаріату для охорони прав людини, визначено новітні напрями вдосконалення організації та функціонування нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини в Україні.

Сформовано сутнісне розуміння охорони прав і свобод людини, як об'єкту адміністративно-правового дослідження та предмету діяльності інституту нотаріату. Визначено історичні етапи становлення та розвитку інституту нотаріату в Україні. Розкрито правові засади організації та функціонування інституту нотаріату в державному механізмі охорони прав людини в Україні.

Розкрито основні завдання та мету функціонування інституту нотаріату в державному механізмі охорони прав громадян. Визначено принципи функціонування інституту нотаріату в державному механізмі охорони прав людини, до яких віднесено засади: верховенства права; законності; поваги до прав і свобод людини; правової рівності; професійної етики та доброчесності; юридичної достовірності; превентивного захисту прав людини; незалежності та неупередженості нотаріальної діяльності; публічної довіри до нотаріального акту; доступності нотаріальних послуг; пріоритетності правової безпеки особи; професіоналізму нотаріуса та юридичної відповідальності.

Визначено публічно-правовий статус інституту нотаріату як закріплене на законодавчому рівні системне юридичне положення нотаріату в структурі публічної влади, що визначає його функціональну роль як особливого інституту делегованої юрисдикції, наділеного повноваженнями здійснювати нотаріальні дії від імені держави з метою легітимації юридично значимих фактів, охорони прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, та гарантування правової визначеності в суспільстві.

Розкрито форми та методи організації інституту нотаріату в Україні. Визначено специфіку взаємодії інституту нотаріату з іншими суб'єктами охорони прав людини в Україні. Розкрито особливості державного контролю за організацією та функціонуванням інституту нотаріату в Україні.

Сформовано напрями удосконалення організації діяльності та функціонування інституту нотаріату в адміністративно-правовому механізмі охорони прав людини шляхом інституційної модернізації нотаріату щодо охорони прав та свобод людини; удосконалення підзаконного регулювання нотаріальної діяльності щодо визначення стандартів доступності, недискримінації та правової безпеки нотаріальних послуг; підвищення рівня професійної підготовки нотаріусів через введення обов'язкової спеціалізованої підготовки з прав людини для кандидатів у нотаріуси та системи регулярного підвищення кваліфікації; цифровізації та інклюзивності нотаріальних послуг;

посилення державного контролю за організацією нотаріальної діяльності; впровадження превентивних та просвітницьких функцій нотаріату.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, адміністративно-правовий механізм, взаємодія, контроль, нотаріат, нотаріус, охорона, права людини, статус.

SUMMARY

Babenko V. The institute of notary in the administrative and legal mechanism of human rights protection. – *Qualification scientific work on the rights of the manuscript.*

Thesis for obtaining a scientific degree of candidate of juridical science in specialty 12.00.07 «Administrative Law and Procedure; Financial Law; Information Law». – Scientific Institute of Public Law, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University. Kropyvnytskyi, 2025.

The dissertation, based on a comprehensive analysis of the theoretical and methodological principles of the notary institution and the characteristics of the place of notary for the protection of human rights, identifies new directions for improving the organization and functioning of notaries in the administrative and legal mechanism for the protection of human rights in Ukraine.

The essential understanding of the protection of human rights and freedoms as an object of administrative and legal research and the subject of the activity of the notary institution is formed. The historical stages of the formation and development of the notary institution in Ukraine are identified. The legal principles of the organization and functioning of the notary institution in the state mechanism for the protection of human rights in Ukraine are revealed.

The main tasks and purpose of the functioning of the notary institution in the state mechanism for the protection of citizens' rights are revealed. The principles of the functioning of the notary institution in the state mechanism for the protection of human rights are identified, which include the principles of: rule of law; legality; respect for human rights and freedoms; legal equality; professional ethics and integrity; legal reliability; preventive protection of human rights; independence and impartiality of notarial activities; public trust in the notarial act; accessibility of notarial services; priority of legal security of the person; professionalism of the notary and legal liability.

The public-legal status of the notary institution is defined as a systemic legal position of the notary institution in the structure of public power, fixed at the legislative level, which determines its functional role as a special institution of delegated jurisdiction, empowered to perform notarial actions on behalf of the state in order to legitimize legally significant facts, protect the rights, freedoms and legitimate interests of individuals and legal entities, and guarantee legal certainty in society.

The forms and methods of organizing the notary institution in Ukraine are revealed. The specifics of the interaction of the notary institution with other subjects

of human rights protection in Ukraine are determined. The features of state control over the organization and functioning of the notary institution in Ukraine are revealed.

Directions have been formed for improving the organization of activities and functioning of the notary institution in the administrative and legal mechanism for the protection of human rights through institutional modernization of the notary office in terms of protecting human rights and freedoms; improving the by-laws of notary activities in terms of determining standards of accessibility, non-discrimination and legal security of notary services; increasing the level of professional training of notaries through the introduction of mandatory specialized training in human rights for candidates for notaries and a system of regular advanced training; digitalization and inclusiveness of notary services; strengthening state control over the organization of notary activities; implementing preventive and educational functions of notaries.

Keywords: *administrative and legal regulation, administrative and legal mechanism, interaction, control, notary, protection, human rights, status.*

**СВІДОЦТВО ПРО ВНЕСЕННЯ СУБ'ЄКТА ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ ДО ДЕРЖАВНОГО
РЕЄСТРУ ВИДАВЦІВ, ВИГОТІВНИКІВ І РОЗПОВСЮДЖУВАЧІВ ВИДАВНИЧОЇ ПРОДУКЦІЇ**
Серія ДК № 1537 від 22.10.2003 р.

Підп. до друку 01.04.2025 р. Формат 60×90/16. Папір офсетн.
Друк різнограф. Ум. др. арк. 0,9. Тираж 100. Зам. № 10040.

*РЕДАКЦІЙНО–ВИДАВНИЧИЙ ВІДДІЛ
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
25006, Кропивницький, вул. Шевченка, 1.
Тел.: (0522) 24–59–84.
Fax.: (0522) 24–85–44.
E–Mail: mails@cuspu.edu.ua*

